

פרשת משפטים: שני לוחות הברית

ישנם דברים שהם ידועים ומקובלים כל כך, עד שאיש אינו מעלה על דעתו לשאול מדוע כך הדבר. דוגמה לכך הם שני לוחות הברית. כל ילד בישראל יודע כי עשרת הדברות מחולקים לשני לוחות. עוד לפני שידע קרוא וכתוב, ראה הילד את תמונת הלוחות בקישוטי בית הכנסת, קישוטי ספרי תורה או בשערי ספרי קודש שונים. אף על פי שזו מוסכמה ראשונית, צריך לבחון מה טעם הדבר: הלא אפשר היה לכתוב את כל הדברות על לוח אחד, ומדוע נצרכו שני לוחות? לדאשונה נזכרים לוחות האבן בפרשת משפטים, כאשר הקב"ה מורה למשה לעלות אל הר סיני ולקבל את התורה: "וְאֶתְנֶה לְךָ אֶת לַחַת הָאֲבָנִים וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת אֲשֶׁר פָּתַחְתִּי לְהוֹרְתָם"¹. המניין המספרי, שני לוחות, מופיע רק בהמשך, בפרשת כי תשא: "וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כְּכַלְתּוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ פָּהֶר סִינִי שְׁנֵי לַחַת הָעֵצִים לַחַת אֲבָנִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים"².

פירוש קרוב לפשט הוא ששני הלוחות הם כשני עדים, שהרי כך כינה אותם הכתוב: "לוחות העדות"³. אך לא די בהסבר זה כדי להסביר מדוע נחשבים הלוחות כעדים, ומדוע יש צורך בשני עדים, במשפט באופן כללי, ובמקרה של הלוחות בפרט. נראה לומר, ששני עדים מחזקים את ערך העדות מפני שהם מציגים פרספקטיבה כפולה של תיאור המציאות. כך גם כפל הלוחות מהווה פרספקטיבה כפולה של התורה ורצון ה', ומבט כפול מעצים את המסר ואמינותו. ברוח זו אפשר להבין את פירושו של רש"י הירש לכפל הלוחות. הרב הירש דייק את הכתיב החסר "לחת" שהתורה מלחימה ומהדקת בכך את האחדות והשיתוף שבין שני הלוחות, שנראו כקוביה אחת שלמה כשהוצמדו יחדיו. בכל זאת, היחידה האחת השלמה הופרדה לשנים: בלוח האחד מצוות שבין אדם למקום, ובלוח האחר, מצוות שבין אדם לחברו. הצמדתם יחד מעידה על כך ששלמות התורה מבוססת על אחדות ושקילות של שתי המערכות ותלותן זו בזו. אין קיום לבין אדם לחברו בלי בין אדם למקום, ואין ערך לבין אדם למקום שאינו מתממש גם ביחסים שבין אדם לחברו.⁴

במדרש התנאים, הצביעו על הקבלה בין חמש הדברות הראשונות לחמש האחרונות: אנכי ה' כנגד לא תרצה, מכיון שהאדם נברא בצלם א-להים, ולכן השופך דמים ממעט בדמות הבורא. עבודה זרה מקבילה לניאוף, גניבה מובילה לשבועת שווא, חילול שבת מקביל לעדות שקר, שכן השבת היא אות ועד על בריאת העולם, ולא תחמוד גורר אחריו ערעור המשפחה ופגיעה בכבוד אב ואם.⁵ גישה זו מתאימה לגישת הרב הירש, שהלוחות מאמצים ומחזקים זה את זה בהצביעם על היבטים מקבילים של ערכים דומים: המשמעות של הערך במצוות שבין אדם למקום וזו שבין אדם לחברו.

ישנם הסברים רבים על דרך הדרש, הרמז והסוד לכפילות הלוחות. במדרש⁶ מובאות הקבלות מגוונות: כנגד שמים וארץ, כנגד חתן וכלה, כנגד שני שושבינים,⁷ כנגד שני עולמות, שני שעירים ושני כבשים.⁸ סדרת ההקבלות הזאת מצביעה על כך שבעיני המדרש, הזוגיות של הלוחות מקבילה לתבנית קבועה החוזרת בעולם במקומות ובהקשרים שונים ומגוונים.

¹ שמות כד יב

² שמות לא, יח

³ פירוש ר' בחיי לשמות לא יח

⁴ מן ההנחה ששני הלוחות נחלקים לבין אדם למקום ובין אדם לחברו נמצאנו למדים שמצוות כבוד אב ואם שייכת לסוג הראשון, ואכן מצאנו מאמרי חז"ל רבים המדגישים שכבוד אב ואם היא מצוה הנגזרת מן החובה לכבד את ה' ולירא אותו.

⁵ מכילתא דר"י יתרו, מסכתא דבחדש ח.

⁶ שמות רבה מא ו, תנחומא: כי תשא יב. עקב י.

⁷ ר' צדוק הכהן מלובלין מסביר ששני השושבינים הם משה ואהרן, שושבינא דמלכא ושושבינא דמטרוניא, וזו גם בחינת קודשא בריך הוא ושכינתיה (פרי צדיק פרשת פרה אות ז, פרשת ויקהל אות ג).

⁸ רבנו בחיי שם.

רבנו בחיי מבאר שהלוח הראשון שייך למידת הרחמים, והלוח השני, שכל דברותיו מתחילות בלאו, משויך למידת הדין. בכך הוא מסביר מספר תופעות: הלוחות היו שויים בגדלם, אבל מבחינת הכתוב בהם, אין הם שויים כלל. הלוח הראשון, ובו חמשת הדברות הראשונים מכיל הרבה יותר מלים ואותיות מן הלוח השני. הלוח הראשון, שם ה' מופיע בכל אחד מחמשת הדברות ואילו בלוח השני שם ה' אינו נזכר כלל. משמע, הלוח הראשון קודם במעלה, והלוח השני נובע מכוחו. לפי דברי רבנו בחיי ברור שהמדרש אינו מציין אוסף של הקבלות מקריות בין זוג הלוחות לבין זוגות אחרים בעולם, אלא שזו תופעה מהותית הנוגעת לשורש המציאות, תופעת השניות בין רחמים לדין בהנהגת העולם כולו.

הקבלה נוספת שהציעו התנאים במכילתא היא לפסוקי שיר השירים המתארים את גוף האדם: "שני שדיך כשני עפרים תאמי צביה", או: "ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש". ההקבלה בין הכפילות של הלוחות לבין הכפילות של גוף האדם, ובין הסימטריה של שני הלוחות לסימטריה של גוף האדם, מעידה גם היא על הזיקה שבין מבנה הלוחות והתורה, לבין העולם והאדם שהוא בבחינת "עולם קטן". כפי שגם המידות של רחמים ודין מוקבלות לימין ושמאל בגוף האדם. המלבי"ם מוסיף שיש בכך התאמה גם אל המוח של האדם, שאף הוא מחולק לשני חלקים.⁹ לפי הידוע כיום, כל חלק של המוח מופקד על צד אחד של הגוף, וגם על כשרים שונים ואופני תפקוד שונים. מסתבר ששלמות ההכרה האנושית אף היא בנויה על כפל מערכות כישורים, המוח הימני והמוח השמאלי, וגם זה אינו צירוף מקרים אלא פרט הנוסף לתמונה הכוללת שנפרסת והולכת לנגד עינינו: תמונת המציאות הדואלית השזורה בכל מרחבי הבריאה הא-להית.

---

⁹ מלבי"ם שמות לא יח. ובהרחבה בביאור רמזי המשכן, בסוף ספר שמות, שם הוא מקביל את הארון והלוחות שבו למבנה הגולגולת והמוח, ומפרט את מבנה המוח המוכר באנטומיה בת זמנו בהקבלה למבנה המשכן.